

De beteekenis van den natten Rijstbouw voor de Possoërs

DOOR

Dr. Alb. C. KRUYT

Overdruk uit „Koloniale Studiën”
No. 4, 8ste jaargang, Augustus 1924.

Bibliotheek
NEDERL. ZENDINGSSCHOOL
OEGSTGEEST

M. Celebes

~~B 5b PKB~~

~~74 1340~~

G. Kolff & Co. Weltevreden.

5-108
Bibliotheek
NEDERL. ZENDINGSSCHOOL
OEGSTGEEST

De beteekenis van den natten Rijstbouw voor de Possoërs.

door

Dr. ALB. C. KRUYT.

Voordat ik overga tot het eigenlijke onderwerp, over de beteekenis van den natten Rijstbouw voor de Possoërs, moet ik eerst enkele opmerkingen laten voorafgaan over den rijstbouw in Midden Celebes in het algemeen. Mijne onderzoekingen in genoemde streek hebben mij geleerd, dat men hier eertijds de rijst niet kende. In sommige deelen van het land kan men u nog met stelligheid verzekeren, dat Caladium (Colocasia), de yam van de Zuidzee-eilanden, vroeger naast de pisang het voornaamste voedsel was, en daar waar hieromtrent geen duidelijke overleveringen meer bestaan, worden in de gebruiken nog een aantal aanwijzingen gevonden, die deze overlevering bevestigen. Zoo wordt bij de Possoërs nog steeds oebi, de metgezel van Caladium, geofferd, wat daarom zoo opvallend is, omdat knollen in het algemeen beschouwd worden als een minderwaardig voedsel, dat men anderen niet zal voorzetten. In Onda'e, een van de langst bewoonde streken van Possoland, bestaat nog eene overlevering van een der oudste dorpen, waarvan men alleen de plaats weet aan te wijzen, dat daar eens een doodenfeest gevierd werd, waarbij aan de gasten alleen kladi-knollen te eten werden voorgezet. Stel u eens voor dat men zoo iets 40 of 50 jaar geleden had bestaan. Dit zou door de gasten als zulk eene beleediging zijn aangemerkt, dat er een oorlog uit zou zijn ontstaan.

Een ander sterk bewijs, dat men vroeger in Midden Celebes de rijst niet gekend heeft, is het algemeene verbod om rijst te eten gedurende de eerste dagen na een sterfgeval. Men zou dan sterven of krankzinnig worden. Het is een algemeen verschijnsel, dat in de rouwgebruiken vele oude gewoonten het langst bewaard blijven.

De menschen mogen in hun leven zooveel veranderingen aanbren-
gen, als ze noodig en nuttig achten, maar zoodra iemand tot zijne
vaderen is verzameld, die natuurlijk de gewoonte van oudsher
bewaard hebben, moet al het nieuwe achterwege gelaten worden,
dan gelden weer de gebruiken, die de voorvaderen in acht genomen
hebben. De Vaderen aten geen rijst, en dus mogen de nabestaan-
den, die zich in zoo nauw contact met den overledene, die tot de
Vaderen is verzameld, bevinden, ook geen rijst eten, zoo lang
totdat de betrekking tusschen hen en den afgestorvene is ver-
broken, d.i. de doode naar 't Zielenland is gebracht.

Onwillekeurig komt de vraag in ons op: „Wie heeft de rijst
aan de Possoërs gebracht, en op welke wijze is dit geschied?”
Op deze vraag zal wel nooit een zeker antwoord te geven zijn;
maar ook om bij benadering eenige aanwijzing te kunnen geven,
is nog meer onderzoek noodig, dat ik binnenkort hoop te onder-
nemen. Het schijnt dat een aantal volken, onder wie Minahassers
en Toradja's, eerst den drogen rijstbouw hebben leeren kennen,
en daarna pas den natten. De beide genoemde volken hebben tot
op de komst van het Gouvernement alleen de droge rijstcultuur
gekend. Andere Toradja-stammen hebben er den natten rijstbouw
bijgekregen, voordat het Gouvernement macht kreeg in Midden
Celebes. Dit is een punt van veel belang, en zonder te veel op
verdere onderzoekingen vooruit te loopen, geloof ik dat nu reeds
gezegd mag worden, dat niet de rijst door de Hindoes in den
Indischen Archipel is ingevoerd, maar wel de natte rijstbouw. En
als mijne vermoedens bevestigd worden door het nadere onderzoek
dat ik zal ondernemen, dan moet de droge rijstbouw uit het
Noordwesten binnen den Archipel zijn gekomen, de sawahcultuur
uit het Westen.

Het is waarschijnlijk, dat er volken in Indië zijn, die dadelijk
met den natten rijstbouw in aanraking zijn gekomen, zonder de
droge akkers te hebben gekend. Bij de Toradja's is dit niet het
geval geweest. Bij de stammen die beide wijzen van rijstplanterij
kenden, werd groot verschil gemaakt tusschen beide soorten van
rijst. De droge rijst, om deze benaming eens te gebruiken, mocht
bij de Berg-Toradja's van de Onderafdeeling Posso nooit in de-
zelfde schuur worden opgeborgen als de natte rijst. In het landschap
Tawaelia bestond het geloof, dat wanneer de droge velden gelukten,

de vorst des lands moest sterven. In het Sa'dan-gebied is het planten van rijst op droge gronden zelfs verboden. Toen een der Gezaghebbers van Rante Pao de menschen wilde aanzetten tot het aanleggen van droge velden, omdat ieder stukje grond, dat maar eenigszins geschikt was voor de natte cultuur reeds in beslag genomen was, verzetten alle hoofden zich energiek tegen dit voor-nemen, onder voorgeven, dat het gewas op de natte velden zou mislukken, als men droge akkers ging aanleggen.

Uit deze gegevens mogen wij opmaken, dat men in die landen den drogen rijstbouw reeds kende, toen de natte werd ingevoerd. En daar dit laatste door machtige lieden geschiedde, die tevens het volk aan zich onderwierpen, werd deze cultuur in nauw verband gebracht met de hoofden, de regeerders des lands. Dat deze van Hindoeïstischen afkomst waren, kan worden opgemaakt uit het feit, dat in de landen waar geen natte rijstcultuur gevonden wordt, geen sprake is van Hindoe-invloeden, terwijl deze direkt of indirekt wel gevonden worden in de Toradja-landen waar de natte rijst-cultuur werd ingevoerd.

De kennismaking met de rijstcultuur moet van zeer groote beteekenis zijn geweest voor de ontwikkeling der Toradja's, zoowel verstandelijk als geestelijk. Men moet deze cultuur hebben geleerd van immigranten, die in ontwikkeling hooger stonden dan de menschen, die zij hier vonden. Dit vindt zijne uitdrukking ook in de verhalen, die over de invoering van de rijst bestaan. Aanvankelijk werd zij alleen verbouwd door de immigranten zelf, die „hemellingen” worden genoemd. Voor de menschen van het land toch, die zeker een beperkte voorstelling van de wereld hebben gehad, en waarschijnlijk meenden, dat deze alleen bestond uit het land en de menschen, die zij kenden, kwamen de vreemdelingen uit de lucht vallen, vooral ook omdat zij zich in voorkomen en kleeding van hen, die zij hier vonden hebben onderscheiden. Hieruit moeten de verhalen zijn ontstaan, die spreken van „herhaalde bezoeken” van de zoogenaamde „hemellingen”, en aangezien daartoe ook een weg naar boven noodig was, sprak men van de onmiddellijke nabijheid van den hemel boven de aarde, en later, toen het uitspan-sel naar boven was opgetrokken, van trappen, die door het misdrijf van den eenen of anderen aardbewoner, vernietigd werden en in steen veranderden.

Wanneer wij aan zulke fantastische overleveringen, die zeker een kern van waarheid bevatten, meer waarde toekennen, dan daaraan misschien toekomt, zou men er uit kunnen opmaken, dat de vreemdelingen het kostbare gewas niet zoo maar aan de landsbewoners hebben afgestaan, want hier en daar vinden wij verhaald, dat de menschen de rijst bij de „hemellingen” stalen. Zoo vertelt een Minahassisch verhaal van een man die herhaaldelijk pogingen aanwendde om bij zijn bezoeken aan de woonplaats der „hemellingen” eenige rijstkorrels te stelen; maar telkens werd de diefstal ontdekt, en moest de man het gestolene weer afgeven. Eindelijk kwam hij op de gedachte om enkele inkervingen te maken in de dikke eelthuid van den voetzool. Toen liep hij over de rijst, die bij de „hemellingen” te drogen lag, met het gevolg, dat enkele korrels bleven vastzitten in de spleten van den voet, en zoo kon hij die veilig naar de aarde meenemen.

De bewoners der eilanden van de Timorgroep spreken niet van „hemellingen”. Zij die zoo dicht bij de zee wonen, zagen de vreemdelingen in hunne vaartuigen komen, en daarom wordt in hunne overleveringen gesproken van machtige bewoners van de zee. Zoo konden volgens een verhaal de Roteneezen het kostbare graan niet machtig worden dan bij gelegenheid van een huwelijk van een der hoofdliden van die immigranten met een van de dochteren des lands. De vreemdeling wilde kostbare geschenken als bruidschat voor haar geven, maar de Roteneezen sloegen alles af, en eischten de zaden van enkele boomen en gewassen, die zij nog niet bezaten, en waaronder ook rijst was.

De Rijstbrengers werden dus om hunne meerdere ontwikkeling en hogere cultuur door de landsbewoners aangezien voor hogere wezens. De indruk, dien ze gemaakt moeten hebben, wordt door een geval uit lateren tijd geïllustreerd. Toen namelijk Cook en zijne gezellen voor de eerste maal de Zuidzee-eilanden bezochten, werden zij overal voor hogere wezens aangezien.

De graad, waarin de Immigranten zich met de landsbewoners hebben vermengd, is zeer verschillend. Bij de Posso-Toradja's heeft die vermenging zoodanig plaats gehad, dat het oorspronkelijk democratische karakter van het volk behouden is gebleven. Elders, als bij de Sa'dan-Toradja's, hebben de vreemdelingen zich meer als een afzonderlijke groep gehandhaafd, en is het volk, dat men vond,

aan die groep onderworpen. De vermenging van de beide culturen heeft dus tot verschillende hoogte plaats gehad. Zeer waarschijnlijk waren de bewoners van Midden Celebes, die er woonden vóór de komst der latere immigranten, en die waarschijnlijk ook van elders in Midden Celebes zijn binnengedrongen, de menschen dus der Caladium-cultuur om ze zoo eens te noemen, geestelijk niet zeer ontwikkeld; het waren menschen, die meer geloof hechtten aan de magische invloeden, die van levende en levenlooze dingen heeten uit te gaan, dan aan goden en geesten, die den gang van zaken zouden regelen. Of m.a.w.: ze waren meer dynamisten dan animisten. Om hen tot een geestelijk hooger niveau te brengen is de rijstcultuur een van de voornaamste hefboomen geweest.

Wanneer wij het leven van de Mentawaiers bekijken, die nog in de Caladium-periode verkeerden, dan valt ons dadelijk op, hoe het bestaan dezer menschen beheerscht wordt door *taboe*, verbodstijden. Alle mogelijke gebeurtenissen en handelingen in dit leven worden gevolgd door kortere of langere tijdperken, waarin men absoluut niets mag doen dan het allernoodigste voor het levensonderhoud, dat is: voedsel halen, en wat van dien aard is. Van alles wat voorvalt toch en van alles wat men doet, gaat een onzichtbare nawerking op de omgeving uit. Die magische werking kan schadelijk zijn, en daarom moet men zich doodstil houden; men mag dien invloed niet versterken door met zijn werken meer krachten los te maken en aan de rondwarende kracht toe te voegen. Niets doen is geboden, opdat die magisch werkende invloed zijne kracht verlieze, opgelost worde in 't heelal. Menschen, die van Caladium en pisang, van jacht en visscherij leven, kunnen zich aan zulke voorschriften houden: de genoemde gewassen gaan voort hun knollen en vruchten voort te brengen, ook al kijkt men er een poos lang niet naar om. En voordat zulk een *taboe*-periode intrad, ging men immers op de jacht en uit visschen om zich een voorraad vleesch en visch te verschaffen om het gedurende die dagen van werkeloosheid uit te kunnen zingen.

Maar nu kwam de rijstcultuur de Caladium-velden verdringen. In hoeverre deze overgang gedwongen heeft plaats gehad, zal ik hier niet nagaan; maar in elk geval waren de *taboe*-tijden nu onbestaanbaar want het teere rijstgewas vereischte veel zorg, elken

dag moest men er naar gaan zien, en aan den akker werken. Weg was de werkeloosheid, en de langdurige taboe-perioden schrompelden in tot enkele dagen, die door de gestalten van de maan werden aangegeven, waarop men zich moest onthouden van akkerwerk. Wanneer men zich hieraan niet hield, zouden de magische krachten die rondwaren, het gewas verwoesten.

Een bijzondere trek van het Mentawaische *poenen* of taboehouden is, dat overtredingen van de voorschriften in de eerste plaats de kinderen van den overtreder zullen benadeelen. Opmerkelijk nu is, dat wij daarvan bij de Toradja's nog een overblijfsel vinden. De Possoër zegt namelijk: Wanneer men op den dag, die naar de gestalte van de maan *kawé* heet, op den akker werkt, zal het kind van den overtreder sterven, zoodra het zóó groot is, dat het met de hand tot het droogrek boven den haard kan reiken (= *kawe*). Wanneer men op een van de andere verbodsdagen werkt, zal dit steeds tengevolge hebben, dat de akker en het gewas op de een of andere wijze zullen worden benadeeld door binnen vallende buffels, varkens, muizen, insekten, vogels; of dat de vrucht geen korrel zal zetten. Het sterven van een kind op een bepaalden leeftijd als gevolg van het veronachtzamen van zulk een verbodsdag staat daar vreemd tusschen; maar door hetgeen wij bij de Mentawaiers vinden, wordt dit verklaard.

De Caladium-cultuur voedde de menschen niet op tot gedachten aan hooger bestuur. Dit gewas en pisang hebben weinig te lijden van gebrek aan regen en zonneschijn: ze groeien toch wel. Alleen kan de grootte der knollen wel eens tegenvallen, maar dit moet worden verholpen door magische handelingen en magisch krachtige voorwerpen, die de invloeden, die van buitenaf komen, en den groei der knollen en vruchten tegenwerken, vernietigen. Die invloeden komen uit het bosch en uit de lucht, en men stelt ze zich voor als demonen. Die schadelijk werkende invloed gaat uit van een lijk, en deze stelt men zich voor als een *nitoe* of fantoom. Diezelfde invloeden benadeelen ook den mensch, zoodat hij ziek wordt. De man, die hier helpen moet, is de *sikerei*, de medicijnman, iemand die veel *kere* heeft, dit is innerlijke eigenschappen en kracht om de aanstormende machten te ontwapenen. We hebben bij de Mentawaiers dus denzelfden manadienst, als die welke bekend is geworden van de Melanesische eilanden. Van god en goden, die invloed

uitoefenen op het leven der menschen geen spoor. Men heeft daaraan nog geen behoefte.

In dezen toestand hebben ook onze Toradja's verkeerd, voordat zij zich met de immigranten vermengden en den rijstbouw beoefenden. Zooals zij een geweldigen knak heeft gegeven aan het *taboe*-wezen, heeft deze cultuur de menschen ook godsdienstig hooger opgevoerd. Ten opzichte van de rijstcultuur begon men zijn onmacht te voelen. Nu kwamen krachten in het geding, waar tegenover de menschen niets wisten te doen. En door dit gevoel van onmacht werd de weg gebaand tot het geloof in de goden, persoonlijke wezens, die den wasdom en de kracht geven. Aan het geloof in de onpersoonlijke krachten, die men zich soms als demonen dacht, wier werking een dynamische of mechanische was, paarde zich het geloof aan god en goden, die de levenskracht van mensch, dier en plant uitdeelen naar hun goedvinden.

En nu ontstond weer een zonderling mengsel van plechtigheden, sommige dynamistisch, andere animistisch, sommige van een gemengd type, maar de menschen kwamen geestelijk hooger te staan. Inderdaad ging het hier volgens het platte maar niet minder juiste gezegde: „door den buik naar God”.

Tegenover den eigen sterken wensch, dat het gewas zou gelukken, kwam men tot het bewustzijn, dat men te doen had met den wil van een persoonlijk god, die de macht heeft den oogst te laten mislukken, dan wel volop voedsel te schenken. En hoe vaak gebeurde het eerste. Hoeveel spanning des geestes veroorzaakt de rijstbouw aan den Toradja. Blijft de regen langer weg dan goed is, of dreigen regenstroomen den aanplant te vernielen, dan is zijn hart vervuld met angst, dat er een jaar van schaarschte zal komen, en hij biedt offers aan de goden om deze ramp af te wenden. De schade, die door verschillende diersoorten aan het gewas wordt toegebracht, is niet alleen een gevolg van de mechanische werking van losgelaten krachten door verkeerde handelingen veroorzaakt, maar het zijn ook straffen van den Hemelheer voor begane zonden. Het verbod van den coitus, dat eoo sterk was in de *taboe*-perioden van de *Caladium*-cultuur, omdat zich door deze handeling krachten vrij maken, die den mensch, die in bijzondere omstandigheden verkeert, schade kunnen doen, kreeg ook zijn zedelijken kant als zonde tegen het Hoogste Wezen, die overspel en bloedschande

verfoeit, en buitenechtelijk verkeer afkeurt. Men ging aan de goden vergeving vragen voor de zonden, bij het nieuwjaarsfeest. Dan kwamen de dorpelingen te zamen, alle zonden werden door aanraking overgebracht op een kippenei, waarna men dit met bijvoeging van allerlei offers in de rivier liet afdrijven.

Naast dit geloof aan mana, de kracht, die van het eene voorwerp op het andere kan overgaan om gezondheid en leven te versterken, kwam het bewustzijn, dat god het is die levenskracht geeft. Nog verzamelen de Possoërs allerlei planten en kruiden, die de groei-kracht van de rijst moeten bevorderen, nog hangen velen aan den medicijnman (*sando*), die met zijn bijzonder sterke innerlijke kracht alle schadelijke invloeden verre kan houden van het gewas. Maar daarnaast vragen zij aan de priesteres om op te willen klimmen naar den Hemelheer ten einde hem om levensgeest voor de rijst te vragen. Naast de pogingen om langs mechanischen weg door kalk en andere warmte uitstralende voorwerpen droogte te bewerken, naast de gewoonlijk sympathetische middelen om regen te verwekken door elkaar met water te werpen, en dergelijke handelingen meer, staan die der priesteressen om deze dingen aan den Hemelheer te vragen.

Door zijne vele teleurstellingen gevenden aard heeft de rijstbouw het zelfvertrouwen der Toradja's geschokt, dat zij door mechanisch of dynamisch werkende middelen en handelingen zichzelf wel konden helpen, en ze hebben mede door deze cultuur geleerd hun vertrouwen buiten zichzelf op anderen, op de goden, op God te stellen.

In algemeene trekken heb ik geschetst welk een grooten invloed de invoering der rijstcultuur op de Possoërs moet hebben gehad voor hun dagelijksch leven, voor hun karakter, en voor hunne godsdienstige denkbeelden. Maar voor een groot deel van Midden Celebes is de invloed, dien de rijstcultuur op de menschen uitoefent, nog voortgegaan met de komst van het Gouvernement in deze landen, en wel door de invoering van de natte rijstcultuur.

Ik heb reeds de meening uitgesproken, dat de droge en de natte rijstculturen niet op denzelfden tijd in Indië zijn gekomen. De Possoërs hebben vroeger de natte cultuur niet gekend, en ik vermoed, dat de invoer van den drogen rijstbouw niet veel moeite zal hebben gekost. Men was toch immers reeds gewend om een stuk

boschgrond te ontginnen, en daarop zijn kladi, pisang en groenten te verbouwen. Wanneer men bemerkte dat een stuk land uitgeput begon te raken, verliet men dit, en begon het geboomte van een ander stuk te vellen. Het was dus roöfbouw dien men uitoefende, en dit had in nog sterker mate plaats, toen men op de schoongemaakte plekken ook rijst ging planten. Groote uitgestrektheden land zijn hierdoor ontboscht; de langst bewoonde streken zijn thans grootendeels bedekt met alang-alang, het bekende lange, moeilijk uitroeibare gras.

Deze wijze van akkerbouw werkte de gezetenheid der menschen niet in de hand. De gewoonte om allen in een groot huis samen te wonen, zooals tot heden sommige volken nog doen, als de Dajaks en de To Seko, was reeds lang opgegeven. De noodzakelijkheid om zijne huizen op bergtoppen aan te leggen, ten einde zich beter tegen den vijand te kunnen verdedigen, maakte het aanleggen van een gemeenschappelijk woonhuis welhaast onmogelijk door de beperkte ruimte, waarover men op zulk een heuveltop had te beschikken. Maar ook het langdurig verblijfhouden op de akkers, waar ieder zijn eigen woning heeft, moet er toe hebben medegewerkt, dat men ook in het dorp, het toevluchtsoord in benarde tijdsomstandigheden, kleinere huizen ging bouwen, zoodat de eertijds groote stamwoning inkromp tot den dorpstempel.

Zoodra het Gouvernement vasten voet had gekregen in Midden Celebes, begreep de besturende ambtenaar al dadelijk, dat een van de voorwaarden voor den vooruitgang van het land moest wezen, dat de Possoërs sawahs leerden aanleggen. De menschen wilden niets hiervan weten, maar het militaire bestuur dwong er hen toe. Eerst werd een sawah aangelegd op de vlakte aan de Noordzijde van het Possomeer. De bewoners van alle dorpen om het Meer heen kwamen daar een stuk grond bewerken. Daar konden allen dus leeren, hoe zij een natten rijstakker moesten aanleggen; en toen men dit twee jaar lang had gedaan, kwam het bevel, dat elk dorp sawahs in zijn onmiddellijke nabijheid moest aanleggen. Er was groote ontevredenheid hierover, maar de schrik voor de macht van het Gouvernement, die men gezien had bij de inneming van een paar versterkte dorpen, waar tal van strijdbare mannen zich hadden verzameld, en die toch binnen een half uur door veertig soldaten bezet waren, zat er nog zóó in, dat men niet ongehoor-

zaam durfde zijn. Gedurende enkele jaren vóór de komst van het Gouvernement had iemand van Waiboenta uit het Loewoesche een sawah aangelegd in de buurt van Tindoli, aan den Oostoever van het Possomeer, maar ofschoon men getuigde, dat de eigenaar daar goede oogsten van afhaalde, had niemand er aan gedacht om dit voorbeeld te volgen. Het stond vooruit voor den Possoër vast, dat de goden van het land zoo iets niet zouden toestaan, omdat men het niet van oudsher gewend was.

Er moet bij den aanleg der sawahs heel wat gemopperd zijn. Eens was ik hiervan onwillens getuige. Toen men bezig was de sawahs bij het dorp Bantjea aan te leggen, ging ik tegen het vallen van den avond een kijkje nemen op het terrein. Daar was een jonge man nog bezig met forsche bijlslagen boomstronken uit den grond los te maken. Hij was met dit werk zoo ijverig bezig, dat hij mijn nadering niet opmerkte, en zoo kon ik hooren, hoe hij met iederen bijlslag eene verwensching tegen het Gouvernement uitte: „De koempania is slecht om ons zoo hard te laten werken”, en meteen kwam de bijl neer. „Het is onze gewoonte niet natte rijstvelden aan te leggen”. Pang dreunde de bijl weer op den wortel. „Ik ben boos, dat ik boomwortels moet uitgraven”, en suizend kwam de bijl weer neer. „Vriend”, zei ik. De man keek om, en toen hadt gij dat verschrikte gezicht eens moeten zien. Ik las op zijn gelaat: „Nu ben ik er bij, de zendeling heeft mijn gemopper gehoord, en nu zal de Koempania mij straffen”. Ik stelde hem natuurlijk gerust, en prees hem, dat hij met zulk een ijver op zijn land werkte.

Waarlijk, wanneer in dien eersten tijd een sterke hand de menschen niet had gedwongen dit werk te doen, dan zou er niets van te recht zijn gekomen. Er was een lijdelijke weerstand, die den toenmaligen Gezaghebber, Kapitein Mazeë, soms wanhopig maakte. Men deed aan de akkers alleen dat, waartoe men bevolen was, maar overigens zorgde men er niet voor. Mede hierdoor gelukte de oogst op de natte rijstvelden gedurende de eerste twee jaar niet. Het kon den menschen ook niet schelen. Men bleef al zijn aandacht wijden aan de droge velden, en men beschouwde het aanleggen en bewerken der sawahs als een soort van heerendienst voor het Gouvernement.

Voor al de hoofden hadden al den last van den sawahaanleg te dragen. Deze hoofden toch (het is reeds meermalen elders uit-

eengezet) waren geen bestuurders in den zin, zooals wij dit verstaan. De maatschappij der Possoërs bestaat uit een samenstel van gewoonten, die van geslacht op geslacht aan elkaar zijn overgeleverd, en nu waren het de hoofden der families in den uitgebreiden zin van het woord, die er voor moesten zorgen, dat de adat gehandhaafd werd. Handelde iemand niet daarnaar, dan werd hij veroordeeld niet alleen door het hoofd, maar door de heele gemeenschap. Wanneer het hoofd zijne bevelen gaf bij de regeling van een offerfeest of andere openbare plechtigheid, die van de vaderen was overgeleverd, dan zou elkeen hem gehoorzamen. Maar hij moest het niet beproeven om den menschen iets buiten de adat om te bevelen: men zou hem alleen laten staan. En nu werd het hoofd gedwongen leiding te geven in een arbeid, die niet naar de adat was. Men kan zich voorstellen, hoe slecht hij daarbij gehoorzaamd werd. Het was om medelijden met de hoofden te hebben, want bij elk bezoek van den inspecteerenden Ambtenaar moesten zij het ontgelden, wanneer de sawahs niet in orde waren. En dikwijls hadden ze al hun best daarbij gedaan, maar hun goede wil was afgestuit op de stille tegenwerking der menschen. Menig hoofd heeft aan de sawahs zijn oneervol ontslag te danken, omdat sommige bestuursambtenaren aan luiheid en onwil toeschreven, wat inderdaad onvermogen was.

Eerst toen men goede oogsten van de natte velden binnenhaalde, en het een paar maal was voorgekomen, dat van sommige dorpen het gewas op de droge akkers was mislukt, en men van de natte velden het voedsel voor het geheele jaar verkreeg, begon de stemming anders te worden. Wanneer het Gouvernement thans de hand van deze cultuur aftrok, zou zij zeker achteruitgaan, maar velen hebben mij reeds verzekerd, dat zij toch hunne sawahs blijven bewerken, al dwong het Bestuur hen er niet meer toe.

In andere streken, zooals in Mori en Malili heeft men de natte rijstcultuur niet met zoo sterke hand doorgezet. Kort na de jaren van de verovering van de Buitengewesten, zooals men het bestuur van G.G. Van Heutsz zou kunnen noemen, ontstond er bij de Regeering een tegenzin tegen harde maatregelen. In Mori en Malili was verzuimd gebruik te maken van den schrik, die de menschen bevangen had, toen het Gouvernement optrad om hen tot den natten rijstbouw te dwingen. En wat zien wij nu? In de beide ge-

noemde Onderafdeelingen sukkelde men nog steeds met den afkeer der bevolking tegen sawahs, en het zijn niet dan kleine akkers, die hier en daar zijn aangelegd, terwijl in de onderafdeeling Posso overal groote complexen sawahs worden aangetroffen, waaraan met ijver wordt gearbeid.

Wanneer men gezien heeft welk een moeite, inspanning en volharding het heeft gekost om in de onderafdeeling Posso den natten rijstbouw in te voeren, en hem in de Berglandschappen, waar men hem reeds kende, maar waar men hem verwaarloosd had, weer tot nieuwen bloei te brengen, dan moeten wij besluiten, dat zoo iets zonder groote overmacht niet gelukt zou zijn. En hieruit kunnen wij dan weer begrijpen, welk een dwingende macht de vreemdelingen, die den natten rijstbouw in de Sa'dan-streek, in Rongkong, in de Berglandschappen van Posso en Paloe, en in het Paloedal zelf hebben ingevoerd, op de bewoners, die zij daar vonden, moeten hebben uitgeoefend.

Langzamerhand heeft de sawahcultuur een groote vlucht genomen in Possoland, maar men heeft er zich ook opofferingen voor moeten getroosten. Verscheidene dorpen zijn gedwongen naar andere streken te verhuizen, omdat het land waar hunne voorouders hadden gewoond, niet voor de natte cultuur geeigend was en op deze wijze heeft de rijstbouw groote veranderingen aangebracht in de kaart van Midden Celebes.

Ook door de scholen trachtten wij deze cultuur te bevorderen. Gemiddeld één dag van de week ging de onderwijzer met de schoolkinderen op den akker werken. De opbrengst van het veld werd onder de kinderen verdeeld; gewoonlijk werden dezen daartoe tot drie groepen gebracht: de kleinen, die alleen hadden medegedaan aan het overplanten en wieden; de ouderen, die reeds een grooter aandeel aan de werkzaamheden hadden genomen, en ten laatste de seniores, die al meermalen een akker hadden bewerkt. Gewoonlijk werd de opbrengst van den akker tusschen deze drie groepen verdeeld in de verhouding van 1, 2 en 3. De onderwijzer kreeg het aantal bossen rijst van drie der oudsten.

De bedoeling van dit akkerwerk was om de kinderen reeds vroeger aan te wennen. Maar nog meer zat de gedachte hierbij voor om te voorkomen, dat de leerlingen van de school zouden gaan denken, dat ze later geen veldarbeid meer zouden behoeven te

doen. Want dit was een van de bezwaren der ouders om hunne kinderen voor de school af te staan, nl. dat ze dan later zouden toonen geen lust te bezitten in akkerwerk.

Enkele onderwijzers begrepen de bedoeling van de schooltuinen, en ze hadden er veel slag van om het den kinderen aangenaam te maken. In optocht gingen zij dan onder tromgeroffel en fluitspel naar het werk, en door eene goede regeling wisten ze te maken, dat de kinderen geen klachten hadden. Maar verreweg de meeste onderwijzers wisten deze nuttige instelling ten eigen bate aan te wenden; velen lieten de kinderen op eigen gelegenheid zonder toezicht werken, terwijl zij die dagen gebruikten om hun eigen velden te bearbeiten. Dan weer bemerkte de zendeling, hoe onderwijzers zich langs slinksche wegen meer van de opbrengst van den schoolakker wisten te verzekeren, dan hun toekwam. Op het laatst werden de klachten zoo vele, dat de zendelingen besloten de schooltuinen af te schaffen. De misbruiken, die daarbij waren ingeslopen, en waartegen de zendelingen niet in staat waren voldoende te waken, stichtten meer kwaad, dan dat de schooltuin nut had.

Daarbij kwam nog, dat de inspecteerende ambtenaren hoe langer hoe meer bezwaar maakten tegen den tijd die aan dit werk werd gegeven, en die van den gewonen leertijd afging, omdat wij de kinderen, die de werkkrachten der ouders zijn, niet langer van dezen mochten afhouden. Bovendien begon de ervaring er ons aan te doen twifelen, of de schooltuinen nu inderdaad zoo noodig zijn om te voorkomen, dat men minachting zou krijgen voor akkerwerk. In dit opzicht ben ik tot andere gedachten gekomen. De school wekt bij de leerlingen der school geen minachting voor akkerwerk op. Maar door de school hebben vele leerlingen meerdere behoeften gekregen. Zij kunnen zich niet tevreden stellen met *akkerbouw alleen*, wat bij de groote meerderheid der Toradja's wel het geval is. Hunne meerdere geestelijke ontwikkeling doet hen uitzien naar werk, dat hen met hun nieuwe bekwaamheden meer bevredigt, en daarom zoeken velen naar een baantje. Maar naast hun eigenlijke betrekking leggen nagenoeg allen, als ze er maar even den tijd toe hebben, een rijstveld aan, om hunne inkomsten te vermeerderen, en althans hun voornaamste mondkost voor niets te hebben. Hetzelfde verschijnsel zien wij bij de Minahassische beambten, die op de hoofdplaats werken. De zoo vaak

gehoorde bewering, als zou de school de Indonesiërs ongeschikt maken voor het dagelijksche leven, moet dus in dezen zin worden opgevat, dat het akkerwerk *alleen* hen niet meer bevredigt; maar niet, alsof zij zich daartoe te voornaam zouden zijn gaan voelen; al zullen er natuurlijk wel hoogmoedige naturen bij zijn, die handarbeid iets minderwaardigs achten.

Maar ik heb mij reeds te lang bij dit onderdeel van mijn onderwerp opgehouden, en het wordt tijd dat ik Uwe aandacht vraag voor de veranderingen, die de sawahcultuur in het leven van den Possoër heeft aangebracht.

In de eerste plaats moet ik dan wijzen op den economischen vooruitgang, die er het gevolg van is geweest. De bronnen van inkomsten voor een land als Midden Celebes zijn gering. Elk jaar is het een groote zorg om het benoodigde geld voor de belasting bijeen te krijgen. Zoodra de akkers niet veel zorg meer vereischen, gaat een deel der bevolking voor een maand of twee er op uit om hars en rotan in de bosschen te zoeken. Ik behoef U niet te zeggen, dat zulk een leven in de bosschen niet bevorderlijk is voor de gezondheid. Meer dan één komt ziek van den tocht terug. De lange afwezigheid van huis geeft vaak aanleiding tot allerlei verwikkelingen in het huiselijk leven. Sedert echter de sawahcultuur met kracht is doorgezet, levert het land veel rijst op. Terwijl in andere streken van Midden Celebes schaarschte van voedsel heerschte gedurende enkele jaren van den grooten oorlog, omdat uit Achter-Indië geen rijst meer naar onzen Archipel werd uitgevoerd, heeft de Onderafdeeling Posso geen gebrek gekend. Er werd zelfs veel uitgevoerd naar Menado. In de laatste twee jaar kon men op den grooten weg tusschen het Meer en de hoofdplaats Posso elk oogenblik treinen van menschen tegenkomen, allen met rijst beladen, die zij tegen een goeden prijs te Posso gingen verkoopen. Op dat trajekt heerscht nu hetzelfde vertier als op den grooten weg van Palopo naar de Toradja-landen van het Sa'dan-stroomgebied; maar de economische toestand in het Possosche is heel wat beter dan in pas genoemde streek. Want terwijl in Posso iedereen sawahbezitter is, en de welvaart door den rijsthandel zich aan alle menschen mededeelt, zijn de akkers aan de Sa'dan alleen in handen van de grooten des lands, en lijdt het volk soms gebrek, zoodat velen wegtrekken om in andere streken een beter bestaan

te zoeken. Zoo is de rijstcultuur voor de onderafdeeling Posso een groote zegen geworden. Wanneer de wegen voldoende verbeterd zijn, zoodat op den hoofdweg vrachtauto's kunnen rijden, zal de rijst een artikel van uitvoer worden voor Posso.

Maar ook in andere opzichten werkt de sawahbouw mede aan de ontwikkeling van het volk. Wat de school is voor de jeugd, werden de natte rijstvelden voor de groote menschen. De vrije Toradja, die alles deed naar eigen believen en wanneer het hem goeddacht, die het in orde brengen van zijn drogen akker naar welgevallen een poosje kon uitstellen, leerde nu zich gewennen aan orde en regelmaat. Half December moeten de zaaibedden in orde zijn gebracht en 40 à 50 dagen daarna moeten de akkers gereed wezen, waarop de zaailingen worden overgeplant. Die tijd is een goede oefenschool voor de hoofden, want dan hebben ze al hun verstand en kracht noodig om de zaken zóó te regelen, dat alles goed voor elkaar komt. Vooral wordt hun taak moeielijk, wanneer de Oostmoesson niet droog genoeg is, zoodat men met het gereed maken van de droge velden ten achter is geraakt, omdat men het gevelde hout niet op tijd heeft kunnen verbranden. Dan ontstaat er veel gemopper, als het hoofd zijne menschen naar de sawahs drijft, terwijl zij liever naar hun droge akkers hadden willen gaan. Want of de laatste op tijd gereed zijn, daarmede bemoeit het Bestuur zich niet, wanneer slechts de sawahs in de bepaalde maand beplant zijn.

Ik zeide: de sawahs werden voor de menschen een leerschool. In korten tijd wist iedere man hoe lang een meter is, want ieder jaar moest elk dorpeling er een stuk sawah bijmaken van zooveel meter breed en zooveel meter lang. Het oog werd geoefend in het taxeeren van verschillende lengten, en wanneer er twijfel bestond, waren dadelijk enkelen gereed een twijg of stengel op de lengte van een meter af te hakken om zekerheid hieromtrent te krijgen. Want elke Toradja draagt de meter aan zijn eigen lichaam. Wanneer hij den linkerarm uitgestrekt houdt, weet hij precies, dat het van den top van zijn middelvinger tot aan de punt van zijn rechter-schouder, of tot een vingerbreedte er vóór, of twee vingerbreedten er voorbij, één Meter is. Soms maakt dit praktische rekenonderwijs wel eens te groote sprongen voor hem. Zoo, wanneer hem wordt opgedragen om in betaalden heerendienst zooveel kubieke meter

steen en bijeen te brengen om den weg te verharderen. De hoeveelheid steenen, die opeengestapeld te zamen een kubieke Meter uitmaken, weet hij al spoedig te benaderen, maar wat nu eigenlijk een kubieke meter is, daarvan hebben de meesten nog geen begrip, en het eenige praktische resultaat van dit onderwijs is geweest, dat er zich een nieuw woord gevormd heeft: mokoebi, wat betekent steenen halen.

Het afgraven van terreinen om ze vlak te krijgen, het bepalen van de hoogte der terrassen onderling, het aanleggen van waterleidingen, het overwegen, wanneer het water op de akkers moet worden toegelaten, en wanneer men het er af moet laten stroomen, al deze dingen hebben de menschen geoeffend in nadenken. De Toradja is van oudsher gewend om te doen wat in zijn eigen brein opkomt. Ziet hij een ander iets doen, wat hijzelf niet gewend is te doen, dan gaat aanstonds de gedachte door hem heen: kan dat ook eenig nut voor mij hebben om mij voordeel te bezorgen, om mijn werk te vergemakkelijken, en eerst wanneer hij het met zichzelf hierover eens is geworden, zal hij het voorbeeld navolgen. Alleen op bevel iets blindelings of gedachtenloos doen, is de Toradja niet gewend. Wanneer een brug zal worden gebouwd, de bedding van een rivier zal worden verlegd, eene waterleiding zal worden gegraven, en dergelijke dingen meer, heeft ieder er het zijne van te zeggen, en al doet men dan ten slotte wat de Opziener of de Assistent zegt, omdat men hem nu eenmaal niet durft tegen spreken, men moet niet denken, dat dit gedachtenloos geschiedt. 's Avonds om den haard heeft ieder er het zijne van te zeggen, en vooral als het werk niet slaagt, blijkt duidelijk dat ook van de Toradja's het spreekwoord geldt: De beste stuurman staan aan wal. Maar hieruit blijkt dan ook tevens, dat al die nieuwe arbeid, waartoe de sawahcultuur hen dwingt, de menschen ontwikkelt, wegvoert uit het enge kringetje, waarin zij tot nu toe geleefd hebben, en dat voor vader en grootvader even eng is geweest.

De sawahcultuur bracht hem in kennis met ziekten van het gewas, die hij op de droge akkers nog nimmer had gezien. Dit bracht hem weer aan het nadenken over de oorzaak van deze ziekte, over de middelen om haar te bestrijden en te voorkomen. Geleid door zijn voor ons zoo zonderling combinatie-vermogen, hebben overwegingen van den Toradja in dezen weinig praktische waarde,

maar zijne proefnemingen met het op verschillende tijden droogleggen van de akkers om hiermede bijvoorbeeld de wurmziekte te bestrijden, getuigen toch van zijn nadenken.

In dit opzicht moet de invloed van den sawahbouw op de ontwikkeling van het volk in Posso grooter geweest zijn dan onder de Sa'dan-Toradja's. Daar hebben de in ontwikkeling hooger staande vreemdelingen die den sawahbouw brachten, het volk blijkbaar als hunne slaven behandeld, hen voor zich laten werken, zoodat zij alle werk voor den terrassenbouw en den aanleg der waterleidingen mechanisch hebben verricht, op aanwijzing van de hoogere standen, omdat hun eigenbelang er niet mee gemoeid was, omdat zij arbeidden voor anderen.

De nieuwe wijze van grondbewerking deed ook kwesties ontstaan, waaraan men vroeger niet had gedacht. Iedere stam, elk dorp, had zijn eigen gronden, heeft die nog. Wanneer het eene dorp zijn rooibouw zoo ver heeft uitgestrekt, dat het akkers gaat aanleggen op het terrein van een ander dorp, dan kan daaruit alleen een kwestie ontstaan, wanneer het eerste dorp zoo iets op onbehoorlijke wijze doet; d.i. zonder aan het andere dorp hiertoe toestemming te vragen. Het is echter nog nooit gebeurd, dat zulk een zaak voor het gerecht werd gebracht. Zoo'n indringer wordt ook niet weggejaagd, maar men verwijt hem zijn onbehoorlijkheid; men straft hem bijvoorbeeld door hem dood te zwijgen, en deze Toradja'sche wijze van iemand wegstijgen heeft dan ook doorgaans het gevolg, dat de onverlaat zich na het afoogsten van zijn veld weer op zijn eigen terrein terugtrekt. Maar wanneer iemand vraagt om op eens anders grond een akker aan te leggen, wordt hem dit zelden of nooit geweigerd. Waarom zou men het hem ook niet toestaan; er is immers grond genoeg.

Persoonlijk grondbezit bestond tot nu toe niet bij de Toradja's in de onderafdeeling Posso. Zoolang men een stuk grond in gebruik had, kon niemand anders er rechten op laten gelden, maar wanneer men het had verlaten om op een ander terrein een nieuwen akker aan te leggen, dan mocht een ander dat land gebruiken, wanneer hij het daartoe weer geschikt achtte. Met de sawahs werd het een ander geval. Deze worden elk jaar gebruikt, zoodat men van zelf is gaan voelen, dat men daarop persoonlijke rechten heeft. Ik heb verteld van de eerste poging, die de Possoërs hebben aangewend

Kol. Studiën.

om sawahs aan te leggen, hoe de bewoners van alle dorpen om het Meer toen een akker hebben gemaakt aan de Noordzijde van dit watervlak. Toen men die velden verliet om sawahs bij zijn eigen dorp aan te leggen, zou men zonder meer die sawahs overgelaten hebben aan de inwoners van de beide dorpen, die daar gesticht waren. Maar de Gezaghebber liet de menschen weten, dat zij voor die velden eenige vergoeding mochten vragen aan de nieuwe gebruikers. Dit bracht de aanleggers er van in verlegenheid, want zoo iets was men niet gewend, had men nooit bij de hand gehad.

Eindelijk kwam men tot een besluit en men zei tot de nieuwe eigenaars: „Gebruikt die akkers, maar als we te Tentena komen geeft ons dan te eten”. Het hoofd van genoemde plaats dacht echter meer na dan de anderen. Hij zeide: „Tentena is een hoofdplaats, de menschen zullen vaak hierheen komen, al ware het alleen maar op de doorreis naar den zetel van den Controleur; wanneer wij hun dan telkens te eten moeten geven, wordt dit een drukkende last”. Het voorstel werd dus niet aangenomen, en ik meen dat er verder niet over deze zaak gesproken is.

Wanneer iemand verhuist, geeft hij zijne sawahs over aan een familielid of een vriend, maar ik heb nog niet vernomen, dat men ze verkocht. Slechts van één persoon weet ik, dat hij aangedrongen heeft op betaling van zijne sawahs, toen hij naar een andere plaats verhuisde. Deze man staat echter bekend om zijn inhaligheid. Het zal hem wel gelukken er eenige vergoeding voor te krijgen, maar zooals de toestand nu nog is, zal de Possoër dit als eene onbehoorlijkheid voelen. Op den duur echter zal dit veranderen, en wordt men gewoon aan het verkoopen van bouwgronden, al zullen de prijzen voorloopig gering blijven.

Zooals wij weten, beoefent de Possoër roofofbouw. Wanneer het Gouvernement bij zijne komst in dit land niet tevens de sawahcultuur had ingevoerd, zouden de pogingen van het Bestuur om de menschen in dorpen samen te brengen niet zoo goed geslaagd zijn. De Possoërs hebben altijd dorpen gehad, gewoonlijk op bergtoppen gelegen, waar men zich gemakkelijk tegen den vijand kon verdedigen. Maar hoofdzakelijk met de gedachte hieraan werden deze vereenigingspunten gesticht. Het grootste deel van het jaar stond zulk een dorp leeg, en waren de menschen mijlen ver over

het land verspreid op hunne akkers, waar de veldhuizen vaak grooter en steviger gebouwd waren dan de woningen in het dorp. Toen het Bestuur hier orde op de zaken kwam stellen, werden twee of meer gehuchten tot één dorp samen gevoegd, en legde men zijne woonplaats in een toegankelijker oord aan. De sawahs kwamen met een enkele uitzondering in de onmiddellijke nabijheid van het dorp. Hierdoor is men vanzelf gedwongen telkens naar het dorp terug te keeren. De invloed van de sawahs op het schoolbezoek is dadelijk te merken, wanneer we het schoolverzuim op de scholen in Posso vergelijken met bijvoorbeeld dat in Beneden-Mori, waar de sawahbouw niet dadelijk is ingevoerd. In laatstgenoemd land is het schoolverzuim groot, en dit moet in de eerste plaats geweten worden aan de omstandigheid, dat de menschen het grootste deel van den tijd op hun akkers wonen, zoodat de kinderen het bezwaarlijk vinden om iederen dag den verren afstand naar de school af te leggen — door het geregelde verblijf in het dorp is het hoofd beter in staat de dagelijksche zaken te regelen, en alles op tijd te laten gebeuren. Hierdoor ook wordt het dorp beter onderhouden, en komt de samenleving meer tot haar recht.

Ten slotte moet ik nog wijzen op de ontwikkeling op godsdienstig gebied, die door den sawahbouw is bevorderd. In den aanvang van dit opstel heb ik reeds aangetoond, dat de immigranten samen met den rijstbouw ook hoogere begrippen omtrent God hebben aangebracht. Wanneer deze nieuwe denkbeelden alleen met den mond waren gepredikt, zouden ze misschien niet veel indruk op de menschen hebben gemaakt, maar omdat ze innig verbonden waren met de teelt van het nieuwe gewas, waarvan het al of niet slagen van de toepassing der nieuwe godsdienstige denkbeelden afhankelijk werd gesteld, vonden ze gereeden ingang. Ik heb reden te onderstellen, dat de immigranten aan de Caladium verbouwende menschen een soort zonnediens hebben gebracht, waarin verheven gedachten tot uitdrukking kwamen. Om misverstand te voorkomen moet ik zeggen, dat deze zonnediens niets gemeen had met het aanroepen van Oepoe lero en Oesif Neno, benamingen voor de zon in het Oosten van den Indischen Archipel. Hier heeft men niets anders op het oog, dan de magisch werkende kracht van de zonnewarmte op de aarde, terwijl de vreemdelingen een eeredienst brachten, waarin de goden de voornaamste plaats hadden.

Maar zooals het overal gaat, wanneer een hooger staande godsdienst aan primitieve volken wordt gebracht; de verheven denkbeelden die daarin vervat zijn, worden door de menschen naar beneden gehaald om ze in hun gedachtensfeer op te kunnen nemen, of m.a.w. in de vereering van de goden, die buiten den mensch staan, dringt de magie binnen, die dezen eeredienst voor een deel verlaagt tot een middel om den mensch te dienen.

Zoo was het ook met den rijstbouw op droge velden bij de Possoërs gegaan. Hun heele godsdienst draait om den rijstbouw heen, en dit is een mengelmoes van een dienen der goden en een aanwenden van tal van magische middelen om de rijst te doen gelukken. Eensdeels voelt men zich bij de teelt van dit gewas afhankelijk van de goden, die hunne beschikkingen nemen buiten den mensch om; anderdeels is het nog het vertrouwen op eigen kracht, op eigen middelen, die hun door hunne magische werking een goeden oogst moeten verzekeren. Het is de taak van het Christendom om het eerste, het godsvertrouwen aan te moedigen, en de onwaardigheid en het onvermogen van het tweede te bestrijden.

In dit opzicht nu kreeg de Zending in den gedwongen sawahbouw een bondgenoot. Ik heb reeds medegedeeld met welk een tegenzin de menschen dit werk deden, hoe men dit aanvankelijk geheel beschouwde als een soort van heerendienst. Ik weet van enkelen, die tot nu toe geen rijst, die op den natten akker is geteeld, willen eten; en zulke fanatieken zullen er wel meer zijn. De sawahrijst wordt tot nu toe beschouwd als een artikel van uitvoer, die men aan de vreemdelingen aan het strand verkoopt. Voor de natte akkers kwam de landbouwpriester niet om den grond te zegenen en te offeren, zooals hij dit doet bij de droge velden. Wanneer de sawah beplant wordt, heeft 'er geen feestelijke plechtigheid plaats, waarbij geofferd, en de gansche nacht aan het planten voorafgaande, met reizangen doorgebracht wordt. Bij het binnenhalen van den op natte velden gewonnen oogst, worden geen uitgebreide voorzorgen genomen, opdat de ziel van de rijst bij het snijden der vrucht niet weg zal gaan. Geen voorgangster doet daarbij dienst, die zich van allerlei zaken en handelingen moet onthouden om aan het gewas, waarmee zij in zoo bijzonder nauw contact komt, geen schade te doen.

Een der redenen, die de menschen langen tijd afgehouden heeft

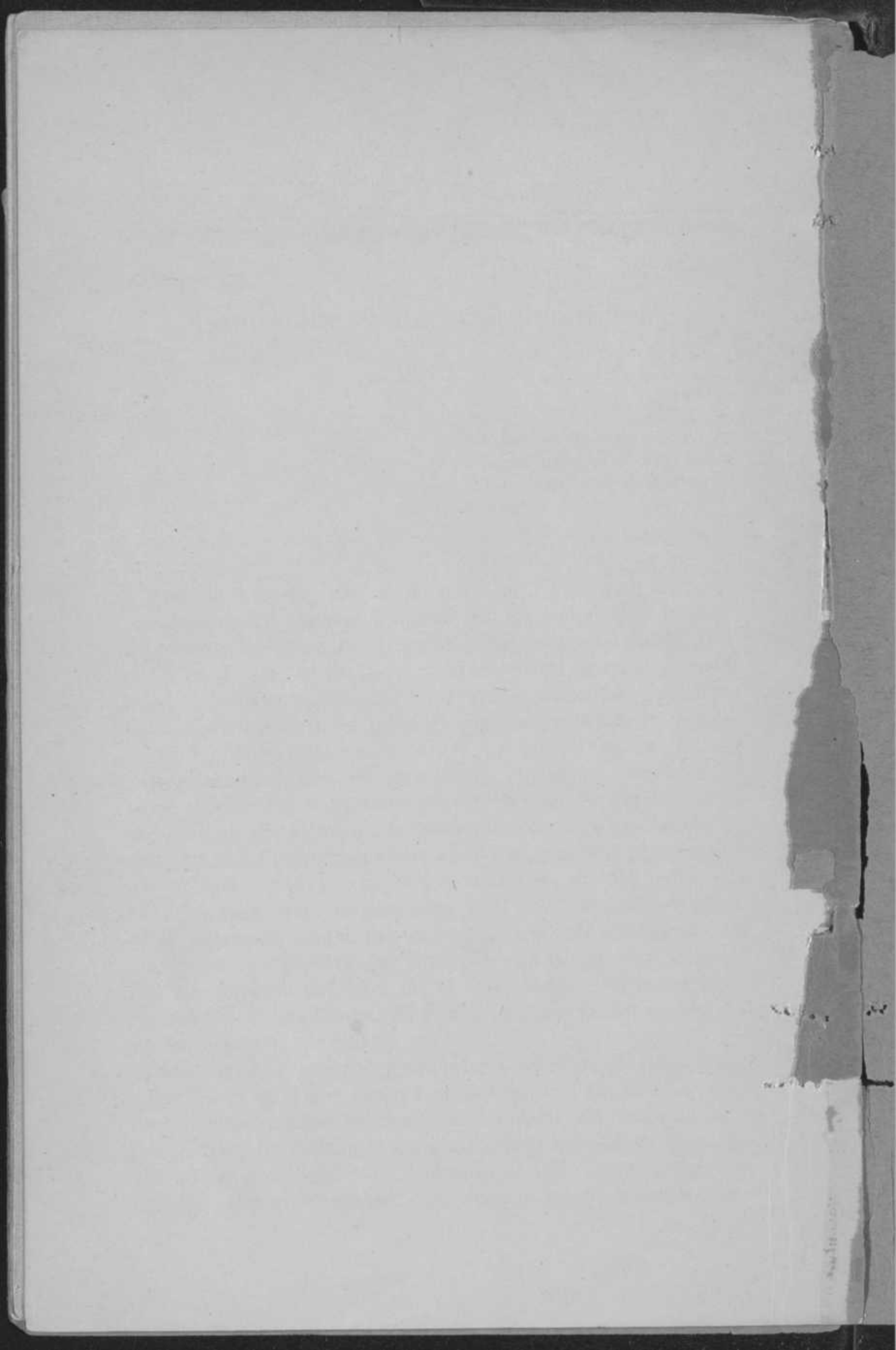
van het Christendom, is juist de vrees geweest, dat wanneer zij den rijstgeest niet meer mochten dienen, zij gebrek zouden gaan lijden, omdat de rijst dan niet meer zou gelukken. Maar nu ziet men, dat dit kostbare voedsel toch gedijt, al laat men alle magisch werkende handelingen na. Gods zegen wordt er over afgevraagd, en men ondervindt, dat deze voldoende is voor den groei van het gewas.

Geheel vrij gebleven van dynamistische handelingen is de sawahbouw niet. De groeikracht van de zaairijst voor de sawahs tracht men ook wel te bevorderen door haar met kippebloed te besprenkelen. De Javaansche en Maleische sawahopzichters, die het Gouvernement hierheen heeft gezonden, hebben den menschen ook nog een en ander van hun magie aangebracht. Possosche jongelui, die bij eene Balineesche kolonie in Parigi op kosten van het landschap dit bedrijf gingen leeren om als leidlieden van hun volk op te treden, hebben ook bijgeloovigheden binnengesmokkeld. Maar toch heeft de sawahbouw in godsdienstig opzicht een ander karakter gekregen dan de teelt van rijst op droge gronden. Ik zou willen zeggen, dat de droge velden meer als het aandeel van de vrouw de natte meer als het eigendom van den man worden beschouwd. En de Possosche vrouw hangt meer aan de oude gebruiken, ze is conservatiever dan de man. In de landstreek waar ik het laatste heb gewoond, komt het vaak voor bij een gezin, waarvan een deel gedoopt is, en een ander deel nog niet, dat aan de ongedoopten in 't bijzonder de zorg voor de droge akkers wordt toevertrouwd, waar zij naar hartelust hun offers kunnen brengen en hun magische handelingen uitvoeren, terwijl de sawahs meer het deel van de Christenen is. Op den duur moet de natte rijstcultuur het winnen, en zij helpt dan mede om de menschen los te maken van hunne magie, om hun vertrouwen te meer te kunnen stellen op den Heer van hemel en aarde.

Ik geloof dus dat we mogen zeggen, dat de beteekenis van de sawahcultuur voor de Possoërs zeer groot is, omdat zij meegeholpen heeft en meehelpen zal om het volk economisch op te heffen, de verstandelijke ontwikkeling van de menschen te bevorderen, en hen godsdienstig op een hooger peil te brengen.

2383067

1872